

Päivi Aarinen

SOSIAALISEN KUNTOUTUKSEN KAUTTA KOHTI UUSIA
ELÄMÄN HAASTEITA

AKS12KP

Kuntoutusohjauksen- ja suunnittelun koulutusohjelma

2015

SOSIAALISEN KUNTOUKSEN KAUTTA KOHTI UUSIA ELÄMÄN HAASTEITA

Päivi Aarinen

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kuntoutusohjauksen ja – suunnittelun koulutusohjelma

Huhtikuu 2015

Ohjaaja: Koivuniemi, Merja, Lehtori

Sivumäärä 38

Liitteitä 2

Asiasanat: kuntoutus, kuntouttava työtoiminta, sosiaalinen kuntoutus, Sastamalan Työteekki

---

Opinnäytetyöni tavoitteena oli saada selville, minkälaisen merkityksen ja kokemuksen kuntoutujat ovat saaneet ammatillisesti kuntouttavassa työtoiminnassa. Lisäksi kysyttiin kuntoutujan tulevaisuuden suunnitelmista. Haastateltavana oli kahdeksan kuntouttavan työtoiminnan kuntoutujaa, jotka osallistuvat kuntouttavaa työtoimintaan. Heillä oli ammatillinen perustutkinto hankittuna. Tutkimukseni on laadullinen ja tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastattelua ja tutkimusanalyysinä sisällön analyysiä.

Tutkimuksen mukaan kuntouttava työtoiminta ei suoranaisesti tue kuntoutujan ammatillista kehittymistä. Tutkimus tuloksista nousi esiin selvästi, että kuntouttavassa työtoiminnassa kuntoutuja saa tukea arjessa selviytymiseen sekä kokemuksen päivärtymistä. Kuntoutujat kokivat kuntouttavan työtoiminnan työtehtävät liian yksinkertaisiksi eikä työtehtävissä ollut riittävästi sisällöllisesti tai ammatillisesti haasteita. Tutkimukseen osallistuvat suhtautuivat positiivisesti tulevaisuuteen. Haastateltavista osa halusi saada lisäkoulutusta sekä saada työpaikan omalta osaamisalueeltaan.

Ohjaajan rooli on keskeinen kuntouttavassa työtoiminnassa. Asiantuntevalla ohjauksella voidaan tukea ja lisätä kuntoutujan aktiivisuutta esimerkiksi työpajatoiminnas-

sa. Lisäksi kuntouttavassa työtoiminnassa kuntoutujalla on mahdollisuus kääntyä ongelmissaan eri asiantuntijan puoleen ja saada tukea asioihinsa ja kysymyksiinsä. Käytävissä on Työ- ja Elinkeinotoimiston, Kelan, kuntoutusohjaajan, sosiaalityöntekijän ja terveydenhoitajan palvelut.

With the help of social rehabilitation towards new challenges

Aarinen Päivi

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Rehabilitation Counselling and Planning

April 2015

Supervisor: Koivuniemi Merja, Senior Lecturer

Number of pages: 38

Appendices: 2

Keywords: Rehabilitation, Rehabilitating work experience, Social rehabilitation, Sastamala's Työteekki

---

The aim of my thesis was to find out, what kind of significance and experience a person taking part in occupational work activity has had. Additionally, the people in rehabilitation were asked about their future plans. I interviewed eight persons who are taking part in rehabilitating work activities/workshops. All of them had already vocational education background.

My research method was qualitative and as a research method I used thematical interviews and as research analysis I used the analysis of the study results.

According to my study the rehabilitating work activities do not directly improve the vocational development of the client.

The study also showed clearly, that the rehabilitating helps the client to get through the daily routines and enables him/her to create rhythm. The client often found the rehabilitating work activities too elementary and the work assignments were often found not challenging enough in terms of content or educational development.

The participating people had, however, generally positive outlook for the future. Some of them even wished to continue their education and wanted later to find work in their own specialist area.

The role of a counsellor is extremely important in the rehabilitating work activity. Good professional support both improves and increases the activity of the participa-

ting client, for example, in a workshop. Additionally, in rehabilitating work the participant with a problem has a chance to consult an expert and so he/she can find extra support and get answers in order to have the problems resolved. The client can use the services of the TE-offices, Kela, social workers, rehabilitation counsellors and health nurses.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET	6
2.1 Kuntoutus	6
2.2 Sosiaalinen kuntoutus	8
2.3 Kuntouttava työtoiminta	9
2.4 Kuntouttavan työtoiminnan muutokset lain uudistuessa	11
2.5 Osatyökykyisten kannustaminen kuntouttavaan työtoimintaan.....	12
3 SASTAMALAN SEUDUN TYÖVOIMAN PALVELUKESKUS JA TOIMINTAMUODOT	13
4. AIKAISEMMAT OPINNÄYTETYÖT.....	15
5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	17
6. TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT.....	18
6.1 Tutkimusmenetelmä	18
6.2 Aineistonkeruuprosessi	19
6.3 Aineiston analysointimenetelmä	21
6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	23
7. TUTKIMUSTULOKSET	24
7.1 Haastateltavien taustatiedot ja siirtyminen kuntouttavaan työtoimintaan.....	24
7.2 Kuntoutujan kokemuksia kuntouttavassa työtoiminnassa.....	26
7.3 Kuntoutujan kokemukset osaamisen vahvistumisesta	29
7.4 Kuntoutujan tulevaisuuden suunnitelmista	29
8. POHDINTA	30
9. YHTEENVETO	34
LÄHTEET.....	36
LIITE1.....	39
LIITE 2.....	40

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni *Sosiaalisen kuntoutuksen kautta kohti elämän uusia haasteita* käsittelee kuntouttavan työtoiminnan ammatillista merkitystä kuntoutujalle ja hänen valmiuksiaan lähteä avoimille työmarkkinoille kuntouttavan työtoimintajakson jälkeen. Opinnäytetyöni tavoitteena on saada selville, minkälaisen ammatillisen kokemuksen kuntoutujat ovat saaneet kuntouttavasta työtoiminnasta. Opinnäytetyö on toisin sanoen rajattu käsittelemään kuntoutujan kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja ammatillisen osaamisen kehittymistä.

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakas eli kuntoutuja on tyypillisesti moniongelmainen. Useilla kuntoutujilla on taustalla pitkäaikaistyöttömyyttä sekä päihde- ja mielenterveysongelmia. Lisäksi yhden kuntoutujaryhmän muodostavat vaikeasti työllistyvät maahanmuuttajat.

Tutkimus on kvalitatiivinen, jonka toteutin käyttämällä teemahaastattelua ja sisällön analyysiä. Kokemusperäinen tutkimusmenetelmä valikoitui tutkimukseni tutkimusmenetelmäksi, koska tavoitteena on tutkia kuntoutujien kokemuksia sosiaalisesta kuntoutuksesta. Tein tutkimuksen haastattelemalla kahdeksaa Sastamalan Työteekin henkilöä.

Yhteiskunnallisena järjestelmänä kuntoutuksella tavoitellaan yleensä yhteiskunnan taloudellista etua sekä yksittäisen ihmisen hyvän toimintakyvyn mukanaan tuomaa elämänlaatua, hyvinvointia ja onnellisuutta. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 19).

Kuntouttavan työtoiminnan laissa säädetään, että kuntouttava työtoiminta on kunnan järjestämää toimintaa, jonka tarkoituksena on parantaa asiakkaan elämänhallintaa sekä lisätä työttömien työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Lisäksi sen tarkoituksena on saada kuntoutuja osallistumaan koulutukseen ja työhön julkisessa työvoimapalvelussa. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta, 2001/ 189, 2§.) Uudistettu sosiaalihuoltolaki määrittelee myös kuntouttavan työtoiminnan sosiaalipalveluksi. Sosiaalinen kuntoutus on saamassa yhtenä ensimmäistä kertaa lainmukaisen määri-

telmän. (Sosiaalihoitolaki, 2014/1301,14 §.) Sosiaalisella kuntoutuksella tuetaan syrjäytyneiden asiakkaiden paluuta yhteiskunnalliseen osallisuuteen vahvistamalla henkilön sosiaalista toimintakykyä ja sosiaalisen vuorovaikutuksen edellytyksiä. Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteet ovat yhtenevät muiden kuntoutuksen osa-alueiden kanssa. Muut kuntoutuksen osa-alueet ovat lääkinnällinen, ammatillinen ja kasvatuksellinen kuntoutus. Yksilöllisyyttä korostavassa yhteiskunnassa sosiaalisen tuen merkitys on koko ajan kasvamassa. Sosiaalisen kuntoutuksen sisältö sovitetaan yksilöllisesti kuntoutujan elämäntilanteeseen. (Kuntoutusportti www-sivut 2015.)

Kuntouttavasta työtoiminnasta Sastamalassa on tehty myös aiemmin opinnäytetöitä. Oman tutkimukseni kannalta relevantein tutkimus on Lehikoisen ja Tuomiston opinnäytetyö *En ole objekti – Olen subjekti*. Heidän johtopäätöksissään asiakkaan ääni tuli kuuluviin haastatteluissa ja tutkimuksen tuloksia tullaan hyödyntämään kehitettäessä Työteen toimintaa. Kuntoutus- ja palveluohjaus käsitteinä olivat tuntemattomia. Lisäksi yksilöllisen tuen tarve tuli selkeästi esille ja ohjaukseen sekä nivel- ja siirtymävaiheet. Kuntoutuja saa Sastamalan Kuntouttavassa työtoiminnassa moniammatillista asiantuntijan palveluohjausta, sillä fyysisesti samoissa tiloissa toimii myös moniammatillisia yhteistyökumppaneja, jotka tarjoavat tukea työllistymiseen. Työtoiminnassa on päivittäin mahdollisuus hyödyntää, Työ- ja Elinkeinotoimiston, sosiaalitoimen, Kelan ja Työvoimapalveluita päivittäin. (Lehikoinen & Tuomisto 2013,2.) Lisäksi Sastamalan Työteekissä on Lehikoisen ja Tuomiston opinnäytetyön valmistumisen jälkeen alkanut 2014 terveydenhoitajan neuvonta- ja ohjauspalvelu kuntoutujille.

2 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT JA KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Kuntoutus

Sosiaali- ja terveysministeriön Kuntoutusselonteossa 2002 kerrotaan, että kuntoutuksen tavoitteena on kuntoutuminen. Kuntoutumisen näkökulmasta kuntoutus voidaan myös määritellä ihmisen tai ihmisen ja ympäristön muutosprosessiksi, jolloin tavoit-

teena on toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen, hyvinvoinnin ja työllisyyden edistäminen. Kuntoutus tulee olla suunnitelmallista, monialaista ja usein pitkäjänteistä toimintaa, jonka tavoitteena on auttaa kuntoutujaa hallitsemaan elämäntilanteensa. Kuntoutus eroaa tavanomaisesta hoidosta ja huollosta monialaisuutensa ja menetelmiensä vuoksi. Hoidon ja kuntoutuksen raja ei kuitenkaan ole kaikissa tilanteissa selvä. Aina ei ole tarpeen rajaa vetääkään. Kuntoutujan oma osallisuus kuntoutusprosessissa ja vaikutusmahdollisuudet omaan ympäristöön ovat nykyään kuntoutuksessa keskeisessä roolissa. Kuntoutuksen perusteena voi nykyään olla työkyvyn heikkeneminen tai vakavan sosiaalisen syrjäytymisen uhka. (Sosiaali- ja terveysministeriön 2002, 3.)

Kuntoutujalle kuntoutus on elämän muutos, koska kuntoutuja joutuu pohtimaan ja tutkimaan elämäänsä ja tulevaisuuttaan sekä hänelle asetettuja tavoitteita useammin kuin aiemmin elämässään. Kuntoutuksen asiantuntijoiden tulee tukea tässä muutoksessa kuntoutujaa ja tukea kuntoutujan tekemiä valintoja sekä kertoa hänelle tarjolla olevista vaihtoehdoista. (Rissanen, Kallanranta & Suikkanen 2008,57.)

Ihminen on aina kokonaisuus, joka on enemmän kuin osien summa. Kokonaisvaltainen hyvinvointi merkitsee tyytyväisyyttä ihmisenä olemiseen, ihmisyyden toteutumiseen ja elämänlaatuun. Kuntoutuja pyrkii hallitsemaan omaa elämäänsä saavuttamalla elämän harmonian ja tasapainon. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 29–30.)

Kuntoutus on sisällöltään moninainen toimintakokonaisuus. Tämän vuoksi on ymmärrettävää, että kuntoutujan käsitykset ja kokemukset kuntoutuksesta, sen kohde-ryhmistä ja toimintamuodoista vaihtelevat. Kuntoutujien tiedoista ja ennakkokäsityksistä riippuu, millaisissa elämäntilanteissa ja ongelmissa he itse ilmaisevat henkilökohtaista kuntoutuksen tarvetta ja minkälaisia odotuksia he asettavat kuntoutuksen tuloksille. Kuntoutuksessa ei ole kysymys vain kuntoutujan henkilökohtaisen toimintakyvyn parantamisesta, vaan merkitys on myös samalla kuntoutujan toimintaympäristössä. Kuntoutus voidaan nähdä kuntoutusprojektina, jonka aikana kuntoutuja löytää uusia keinoja ja toimintatapoja, jotka helpottavat häntä selviytymään omissa sosiaalisissa rooleissaan, erilaisissa arkielämän toimissa ja sosiaalisessa kanssakäymisessä. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 8,16.) Kuntoutuksen tavoitteet onnistuvat parhaiten silloin, kun kuntoutuja on itse mukana päättämässä kuntoutuksensa tavoitteista ja

osallistuu ottamalla itse kantaa valittaviin ja käytettäviin keinoihin. Samalla kuntoutuja löytää elämän tavan, joka on nimenomaan kuntoutujan toiveidensa mukainen ja johon hän luottaa sekä uskoo voivansa omaksua. (Järvikoski & Härkäpää 2011,16.)

2.2 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalisella kuntoutuksella pyritään parantamaan kuntoutujan kykyä selviytyä arkipäiväntoiminnoissa ja kohentamaan toimintakykyä sekä vuorovaikutussuhteita. Taivoitteena on myös kuntoutujan selviytyminen erilaisista sosiaalisista tilanteista ja mahdollistaa monipuolinen osallisuus yhteiskuntaan. Lisäksi kuntoutujaa tuetaan erilaisilla konkreettisilla toimenpiteillä esimerkiksi tarjoamalla kuntouttavaa työtoimintaa, jonka avulla pyritään järjestämään kuntoutujan taloudelliset ja sosiaaliset tekijät tukemaan kuntoutustuloksen saavuttamista.(Järvikoski & Härkäpää 2011, 22.)

Pitkäaikaistyöttömyys tai pitkäaikainen heikko toimeentulo saattavat olla sosiaalisen kuntoutuksen laukaisevina tekijöinä ilman lääketieteellisesti todettua vikaa, vammaa tai sairautta. (Rissanen, Kallanranta & Suikkanen 2008,95).

Sosiaalisen kuntoutuksen palveluita tulisi tarjota nykyisin aiemmin, koska varhainen tuki ehkäisee työttömyyttä sekä alentuneen työ- ja toimintakyvyn aiheuttamia ongelmia. Kuntoutujalle tarjottaisiin, joko työelämävalmiuksia tai osallisuutta edistävää sosiaalista kuntoutusta. Työelämä valmiuksia edistävän sosiaalisen kuntoutuksen taivoitteena on kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn lisääminen. Kuntoutujalle mahdollistetaan osallistuminen tuetusti julkisiin työvoimapalveluihin koulutukseen tai suoraan työhön. Osallisuutta edistävässä sosiaalisessa kuntoutuksessa tuetaan henkilön osallistumista yhteiskunnan ja yhteisöjen toimintaan silloin, kun hän ei kykene työllistymään avoimilla työmarkkinoilla. (Sosiaali- ja terveystministeriön tiedote 231/2014.)

Uudistetussa sosiaalihuoltolaissa sosiaalihuolto keskittyy vaikeasti työllistyvien sosiaaliseen kuntoutukseen. Tämä selkeyttää vastuun jakautumista työ- ja elinkeinohallinnon ja sosiaalihuollon välillä. Sosiaalihuolto järjestäisi sosiaalista kuntoutusta niille työttömille asiakkaille, joiden toimintakyky on vamman, sairauden, elämäntahallinnan ongelmien, pitkittyneen työttömyyden tai muuten vaikean sosiaalisen tilanteen

takia alentunut ja jotka tämän vuoksi tarvitsevat enemmän tukea ja ohjausta. (Sosiaali- ja terveystieteiden tiedote 231/2014.)

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää kuntalaisen hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta, vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta. Lain tavoitteena on turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet. Lisäksi tavoitteena on edistää asiakaskeskeisyyttä ja asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa sekä kohentaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen ja muiden toimijoiden välillä tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi. Lain tavoitteena on myös parantaa palveluja, joiden tarkoituksena on edistää ja ylläpitää asiakkaan, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä. (Sosiaalihuoltolaki, 2014/1301, 1-2§.)

Sosiaalihuoltolain mukaan kunnan sosiaalihuollon pitää huolehtia siitä, että asiakkaalle annetaan tarvittaessa tietoa myös muista kuntoutumismahdollisuuksista ja asiakas ohjataan muiden kuntoutusta ylläpitävien tahojen piiriin. Sosiaalihuollon tehtävänä on sosiaalisen kuntoutuksen suunnittelu ja sen tulee toimia edelleen yhteistyössä eri palveluverkostojen kanssa. (Sosiaalihuoltolaki, 2014/1301, 17§.)

2.3 Kuntouttava työtoiminta

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö vastaa kuntouttavan työtoiminnan lainsäädännöstä ja kehittämisestä. Kuntouttava työtoiminta luetaan sosiaalihuoltolain mukaisiin sosiaalipalveluihin (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710). Kuntouttava työtoiminta on myös työttömyysturvalain (Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290) työllistymistä edistävä palvelu. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön, kuntainfo 9/2014.)

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on parantaa kuntoutujan elämänhallintaa ja toimintakykyä. Tarkoitus on, että kuntoutuja työllistyy, hakeutuu koulutukseen tai osallistuu Työ- ja elinkeinotoimiston työllistämistä edistäviin palveluihin. Kuntouttava työtoiminta on sovittava kuntoutujan työ- ja toimintakyvyn sekä osaamisen mukaan. Toiminnan sisältö räätälöidään kuntoutujan tarpeen mukaan. Kuntouttavaan

työtoimintaan ohjaututaan aina aktivointisuunnitelman kautta, jossa on laadittu henkilökohtaiset tavoitteet työtoimintajaksolle. Tavoitteissa tulee olla kuntouttavan työtoiminnan sisällön tarkka kuvaus, toiminnan järjestämisestä, päivittäinen ja viikoittainen kesto ja jakson alkamisajankohta ja pituus sekä henkilölle tarjottavat muut sosiaalipalvelut esimerkiksi terveys-, kuntoutus ja koulutuspalvelut. Lisäksi päätetään ajankohta, jossa arvioidaan kuntoutujan kuntouttavan työtoiminnan vaikutuksia työllistymismahdollisuuksille ja päätetään jatkotoimista sekä aktivointisuunnitelman uudistamisesta. (Sosiaali- ja terveysministeriön, kuntainfo 9/2014.)

Kuntouttavan työtoiminnanlaki velvoittaa kuntia järjestämään aktivointia pitkäaikaisesti työttömille ja työttömyyden johdosta pitkään toimeentulotukea saaneiden asiakkaiden aseman vahvistumista. Lain tavoitteena on parantaa näiden asiakkaiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille, tukea heidän mahdollisuuksiaan osallistua koulutukseen ja muuhun työhallinnon tarjoamaan toimintaan. Laissa säädetään aktivointisuunnitelman tekemisestä ja kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä. Laissa myös säädetään toimenpiteisiin osallistuvan henkilön oikeuksista ja velvollisuuksista. (Sosiaali- ja terveysministeriön, kuntainfo 9/2014.)

Kuntouttavan työtoimintalain mukaan henkilölle on nimettävä asiakkuuden ajaksi omatyöntekijä. Omatyöntekijä pitää huolta hänelle nimetyn kuntoutujan asioista ja asiakassuhteesta. Kuntouttavassa työtoiminnassa on ensisijaisesti otettava huomioon kuntoutujan toiveet ja mielipide hänelle tarjottavista palveluista. Kuntoutujalle on myös mahdollistettava osallistuminen häntä päätöksen tekoon ja vaikuttaminen kuntoutujan aktivointisuunnitelman suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriön, kuntainfo 9/2014.)

Ohjaajan rooli tulee lain mukaan enemmän korostumaan kuntouttavassa työtoiminnassa ja häneltä odotetaan paljon. Ohjaajalla tulisi olla riittävä pätevyys ja koulutus ammatin harjoittamiseen kuntouttavassa työtoiminnassa. Sekä ohjaajalla tulee olla luontaisia sosiaalisia edellytyksiä toimia kaikkien kuntoutujien kanssa niin, että kaikki tuntevat saavansa tasapuolisen kohtelun työpajapisteessä. Ohjaamisessa tulee olla ammatillista osaamista ja arviointikykyä. Lisäksi ohjaajan tulee aktivoida oikein

asiakasta ja auttaa asiakasta löytämään omat voimavarat, osaamisalueet sekä arvioimaan, tarvitseeko asiakas muuta tukea tähän arjenhallintaan. Ohjauksessa ohjaaja odottaa usein kuntoutujalta omien arvojensa noudattamista, työn arvostusta, päämäärätietoista suunnittelua sekä tietynlaista sitoutumista kasvuun ja oppimiseen. Ohjausprosessi vaikeutuu, jos ohjaaja ei näe, että kuntoutujan arvot eroavat hänen omistaan. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 29.)

2.4 Kuntouttavan työtoiminnan muutokset lain uudistuessa

Kuntouttavan työtoiminnan lain 2015 muutokset. Muutokset näkyvät myös työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta. Tulevien muutosten myötä monialainen työllistymissuunnitelma korvaa aktivointisuunnitelman niillä aktivointisuunnitelmaan oikeutetuilla asiakkailla, jotka on ohjattu monialaiseen yhteispalveluun ja joille on tehty monialainen työllistymissuunnitelma. Näiden asiakkaiden kohdalla kuntouttava työtoiminta voidaan sisällyttää monialaiseen työllisyysuunnitelmaan. Monialainen työllisyysuunnitelma on lisätty kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain niihin kohtiin (kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen, kuntouttava työtoiminta aktivointisuunnitelmassa, velvollisuus osallistua aktivointisuunnitelman laatimisen ja kuntouttavaan työtoimintaa, kuntouttava työtoiminta eräissä tapauksissa sekä ilmoitus kuntouttavan työtoiminnan alkamisesta, joissa monialainen työllistymissuunnitelma voi korvata aktivointisuunnitelman.

(Sosiaali- ja terveysministeriö, kuntainfo 9/2014.)

Aktivointisuunnitelmaan tulee sisältyä kuntouttava työtoiminta tai asiakkaan työ- ja toimintakykyä parantavia sosiaali-, terveys-, ja kuntoutuspalveluita, mikäli työ- ja elinkeinotoimisto, kunta ja asiakas yhdessä arvioivat, että asiakas ei työ- tai toimintakykynsä asettamien rajoitusten vuoksi voi osallistua julkisiin työvoimapalveluihin tai työhön. Muutoksilla halutaan korostaa sitä, että aktivointisuunnitelmaan sisällytettävien palveluiden tulee pohjautua asiakkaan palvelutarpeeseen. Tämä sama periaate ohjaa monialaisen työllistymissuunnitelman laadinnassa. Muutoksilla halutaan vahvistaa kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain peruseriaatetta julkisten työvoimapalveluiden ensisijaisuudesta suhteessa kuntouttavaan työtoimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö, kuntainfo 9/2014.)

2.5 Osatyökykyisten kannustaminen kuntouttavaan työtoimintaan

Osatyökykyisyydellä tarkoitetaan jäljellä olevaa työkykyä. Osatyökyky todetaan aina lääkärin laatimalla B-lausunnolla. Osatyökykyisistä koostuu tärkeä Työ- ja elinkeinotoimiston asiakasryhmä. Heille tarjotaan työllistymisen parantamiseksi esimerkiksi työkokeilua ja kuntouttavaa työtoimintaa. Työnantajia tuetaan osatyökykyisten työllistämiseen palkkatuen ja järjestelytuen avulla. (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:37.)

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti työryhmän 2012 pohtimaan toimintaohjelmaa osatyökykyisten työllistymisen edistämiseksi ja tarvittaessa myös niiden toteuttamiseen. Työryhmä on pyrkinyt löytämään osatyökykyisen elämäntilanteen tarvitsemat tukimuodot ja sopuisan työllistämispolun. Työryhmän tavoitteena on ollut yhteen sovittaa nykyistä kannustavammin työkyvyttömyyseläkettä ja ansiotuloja sekä kannustaa työnantajaa palkkaamaan ja pitämään työssään osatyökykyisiä. Osatyökykyisten asema on nähty haastavaksi sekä työssä pysymisen kuin työhön pääsyn osalta. Toimenpiteiden toteutus vaatii yhteiskunnan panostusta joidenkin vuosien ajan, mutta näiden kustannusten arvioidaan kuitenkin pienentää säästyvinä sosiaaliturvamenoina. Yhteiskunnan lisäksi ehdotettavien toimenpiteiden toteuttamisesta hyötyvät myös ne kuntoutujat, jotka muutoin jäisivät työelämästä sivuun. (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:37.)

Työllisyyden parantamisessa on tärkeää tarjota riittävästi työ- ja työllistymismahdollisuuksia niille työkykyisille henkilöille, joilla on vaikeuksia sijoittua avoimille työmarkkinoille. (Järvikoski & Härkäpää 2011,13.) Kuntoutujan koulutuksen puuttuminen tai sen keskeyttäminen ovat keskeisiä työelämästä syrjäyttäviä ja työkyvyttömyys suurin työuraa lyhentävä asia. Työkyvyn ylläpitäminen ja työssä jaksaminen asettavat työelämäasioiden jatkuvaa aktiivista kehittämistä. Osatyökykyiset muodostavat työvoimapotentiaalin, jonka käyttömahdollisuutta tulisi lisätä, koska yhteiskunnalle syrjäytyminen on liian kallista ja yksilön kannalta työllistyminen johtaa parempaan elämän laatuun. (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:37.)

Nykyisin Suomessa on huolestuttava nuorten ja nuorten aikuisten mielenterveysongelmista johtuvaa työ- ja opiskelukyvyyttömyyttä. Pitkälle edennyt opiskelu- ja työkyvyttömyys korjautuu hitaasti ja tarvitsee kovia toimenpiteitä. Siksi on tärkeää, että työkyvyttömyyteen puututaan oikea-aikaisesti. Osatyökykyisten itsensä kannalta työllistäminen parantaa elämänhallintaa, sillä työ, vaikka vain osa-aikainen, luo elämään sisältöä ja säännöllisyyttä. Työ lisää osallisuutta yhteiskuntaan ja mahdollisuutta huolehtia omasta toimeentulosta. (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:37.)

3 SASTAMALAN SEUDUN TYÖVOIMAN PALVELUKESKUS JA TOIMINTAMUODOT

Sastamalan seudun työvoiman palvelukeskus on Sastamalan kaupungin ja Pirkanmaan työ- ja elinkeinotoimiston hallinnoima työllisyyden hoitoyksikkö. Työvoiman palvelukeskuksen tehtävä on osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen esimerkiksi rakennetyöttömyyttä purkamalla ja maahanmuuttajia kuntouttamalla. Työvoiman palvelukeskuksen palvelut ovat suunnattu vaikeasti työllistyville. Palvelukeskus tarjoaa yksilöllisiä erityispalveluja, joiden tavoitteena on asiakkaan työllistyminen. (Sastamalan kaupungin www-sivut 2015.)

Työllisyyspalvelut Työteekki ja sosiaalinen kuntoutus, sekä kaupungin, työhallinnon ja Kelan yhteissopimuksella toimiva Työvoiman palvelukeskus toimivat nyt samoissa tiloissa. Työttömät työnhakijat voivat osallistua Työteekin työvalmennusosastoilla työhallinnon työllistymistä edistäviin toimenpiteisiin ja kunnan järjestämään kuntouttavaan työtoimintaan. Työnhakija-asiakkaalla on mahdollisuus kehittää työelämävalmiuksiaan ja osaamistaan vastaamaan työnantajien tarpeita. Kuntouttavan työtoimintaa järjestetään myös kaupungin muissa yksiköissä, valtion virastoissa sekä järjestöissä ja yhdistyksissä. (Sastamalan kaupunki www-sivut 2015.)

Työteekissä on kuusi työvalmennusosastoa ja kaksi työtoimintaosastoa. Kuntoutuja osallistuu erilaisten työtehtävien tekemiseen ja toimintaan työkykynsä mukaan. Työvalmennusosastoja ovat alihankinta, koti- ja laitostalous, kädentaidot ja myymälä,

metalli- ja ulkoalue, puu ja rakennus sekä toimisto. Kuntsari I ja kuntsari II ovat työtoimintaosastoja, joissa tehdään erilaisia kädentöitä ja alihankintatöitä. Työteekissä tehdään ryhmänä erilaisia asioita. Näiden tarkoituksena on tukea asiakkaan toimintakykyä ja hyvinvointia osallistumisen kautta. (Lehikoinen ja Tuomisto 2013.)

Sastamalan Työteekissä on myös mahdollista osallistua työkokeiluun. Työkokeilun avulla voi kartuttaa työkokemusta ja samalla tutustua eri aloihin ja ammatteihin käytännön työtehtävissä työpaikalla. Työkokeilun jälkeen henkilön jatkokoulutuksen valitseminen helpottuu. Työkokeilusta voi olla hyötyä niin työpaikan kuin opiskelupaikankin saamisessa. Työkokeilusta saa merkinnän ansioluetteloon, josta voi olla apua myöhemmin työnhaussa. Työkokeilun avulla voi parantaa mahdollisuuksiaan päästä koulutukseen, koska työkokeilu katsotaan eduksi myös monissa aikuiskoulutuksen hauissa. Joskus työkokeilu voi johtaa myös oppisopimuskoulutukseen, sillä työnantaja voi olla kiinnostunut solmimaan oppisopimuksen hyvin sujuneen työkokeilun jälkeen. (Työllisyysportti www-sivut 2014.)

Suomeen perustettiin ensimmäiset työpajat 1980-luvulla. Työpajat ovat erilaisten säätiöiden, yhdistysten, kuntien tai koulutusorganisaatioiden ylläpitämiä. Työpaja on luonteeltaan yhteisö, jossa työnteon ja siihen mukautetun valmennuksen avulla pyritään parantamaan kuntoutujan kykyä ja valmiuksia hakeutua työhön tai koulutukseen sekä parantamaan hänen arjenhallintataitojaan. Pajojen toiminta perustuu tekemällä oppimiseen. Pajoilla on mahdollisuus arjenhallinnan harjoittelun lisäksi opetella erilaisia työtaitoja. Työpajat tarjoavat myös tarvittaessa koulutuksen, mikäli koulunkäynti on keskeytynyt jostakin syystä, esimerkiksi kiinnostuksen puutteeseen tai siihen, että koulunkäynti valmiudet ovat puutteellisia. Työpajan toiminta perustuu pehmeään toimintaperiaatteeseen, joka tarkoittaa, että työt ja muut toimenpiteet sovitaan aina asiakkaan yksilöllisen kykyjen ja motivaation mukaan. (Työpajasivut www-sivut 2014.)

Työpajoilla on mahdollisuus havainnoida ja tunnistaa kuntoutujan vahvuuksia ja rajoitteita. Sen tarkoituksena on myös tukea kuntoutujaa sen eri osa-alueilla ja sen eri vaiheissa. Työpajat tekevät päivittäin yhteistyötä erilaisten palvelutuottajien kanssa. Kuntoutuja voidaan ohjata tarvittavien palveluiden piiriin esimerkiksi terveystaloihin tai erilaisiin sosiaalipalveluihin. (Työpajasivut www-sivut 2014.)

Työpajatoimintaan osallistujan on mahdollista saada yksilövalmennusta. Yksilövalmennus on nykyään laajentunut ja se sisältää esimerkiksi työvalmennuksen, ryhmävalmennuksen ja kouluvalmennuksen. Lisäksi sen sisältö ja tavoitteet suunnitellaan niin, että kuntoutujan kiinnostuksen kohteet, kyvyt ja valmiudet huomioidaan. Työtehtävien sisältö tulee olla vaatimustasoltaan sopivan haastavia kuntoutuvalle. Kuntoutujaa tuetaan ja rohkaistaan ottamaan vastuu omasta kehittämisestään. Työhönvalmennuksen tärkeänä tavoitteena ja tarkoituksena on löytää asiakkaalle hänen osaamistaan vastaava työpaikka. (Työpaja www-sivut 2014.)

Lehikoisen ja Tuomiston opinnäytetyöstä *En ole objekti - olen subjekti* käy ilmi, että työpajatoiminnassa asiakas kehittyy ja kuntoutuu sekä sosiaalisesti että ammatillisesti. Tämä mahdollistaa asiakkaan voimaantumisen, hyvinvoinnin lisääntymisen ja tarkoituksenmukaisten jatkopolkujen syntymisen työelämään tai koulutukseen. Työpajatoiminnassa kuntoutuja tuntee olonsa turvalliseksi, uskoo onnistumiseensa ja oma halu kuntoutumiseen kiinnittyy. Työpaja perustuu itsemääräämisoikeuteen ja oman elämän hallintaan, jonka kautta asiakas voimistuu ja sitoutuu omaan kuntoutusprosessiin. (Lehikoinen ja Tuomisto 15,2013.)

4. AIKAISEMMAT OPINNÄYTETYÖT

Lehikoisen ja Tuomiston opinnäytetyön *En ole objekti - olen subjekti* tavoitteena oli saada kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan kuntoutujan kokemukset esiin. Lisäksi tavoitteena oli saada tietoa siitä, minkälaista tukea kuntoutuja tarvitsee kuntoutusprosessissaan. Tutkimustuloksista nousi esiin, että aito kohtaaminen, kuntoutujan toimivuuden vahvistaminen ja tukeminen, toimiva dialogisuus ja asiakaslähtöisyys ovat tukijalkoina pitkäkestoisen kuntoutusprosessien rakentamisessa. Lisäksi tutkimuksessa huomattiin, että tasavertainen luottamus kuntoutujan ja ohjaajan välillä mahdollistavat sitoutumisen kuntoutumiseen. Tutkimustuloksissa myös ilmi, että asiakkaan näkemykset tulivat esiin. Kuntoutus ja palveluohjaus käsitteinä olivat tutkitaville nykytilassa tuntemattomia, mutta haastattelussa tuli selkeästi esiin yksilöllisen

tuen merkitys ja tarve ohjaukseen. Tukea tarvittiin erityisesti nivel- ja siirtymävaiheisiin. (Lehikoinen ja Tuomisto 2,2013.)

Pihlin pro gradu -tutkielmassa *Kuntouttava työtoiminta voimaantumisen katalyyttinä*. Tutkimuksen tavoitteena oli tuoda esiin ja kuvata kuntouttavaan työtoimintaan osallistuneiden henkilöiden elämässä tapahtuneita laadullisia muutoksia. Tutkimuksessa selvitettiin myös kuntouttavan työtoiminnan ja voimaantumisen välistä yhteyttä. Tämän pro gradu -tutkielman keskeinen tuloksena nousi esiin se, että kuntouttavan työtoiminta voi toimia voimaantumisen katalyyttinä. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen voi siis nopeuttaa ja edistää ihmisten voimaantumista. (Pihl 2, 2012.)

Koiviston opinnäytetyön *Työpajatoiminnan vaikutukset nuoren elämänhallintaan, työllistymiseen ja ammatilliseen kuntoutumiseen* tavoitteena oli selvittää Rannikkopajoilla työskentelyn vaikutuksia nuorten elämänhallintaan, työllistymiseen ja ammatilliseen kuntoutumiseen. Lisäksi opinnäytetyössä selvitettiin, kestävätkö aikaansaadut muutokset pajajakson loputtua. Tutkimuksen tulosten perusteella pajajaksolla oli myönteistä vaikutusta nuorten elämänhallintaan, työllistymiseen ja ammatilliseen kuntoutumiseen. Pajan työtehtävät koettiin mielekkäiksi ja mielenkiintoisiksi, mutta toisaalta liian yksitoikkoisiksi. Asiakkaiden itseluottamus koheni ja he saivat pajoilta uusia ystäviä. Pajalta nuoret saivat motivaatiota ja taitoja työhön sekä koulutukseen hakeutumiseen. Työpajatoiminta oli kokonaisuutena nuorille positiivisena kokemus. (Koivisto 2, 2010.)

Karjalainen ja Karjalainen ovat arvioineet katsauksessaan *Kuntouttavaa työtoimintaa kunnissa* toiminnan järjestämistapaa ja kehityssuuntaa. Heidän arvionsa mukaan kuntouttava työtoiminta on kehittynyt suhteellisen vakaaksi aktiivitoimeksi. Toiminta mahdollistaa asiakkaille jakson aikana terveystarkastuksia sekä tarvittaessa hoitoa ja kuntoutusta. Selvityksen mukaan kunnissa olisi hieman lisäämisen tarvetta kuntouttavaan työtoimintaan sekä sen henkilöstöresursseihin. Lisäyksillä voitaisiin kehittää työtoimintaa ja asiakkaiden mielenterveys- ja päihdepalvelujen saantia. (Karjalainen ja Karjalainen 5, 2011.)

Sandelinin kirjallisuuskatsauksessa Asiakaskokemuksia *kuntoutuvasta työtoiminnasta*. Kirjallisuuskatsauksella pyrittiin selvittämään, miksi kuntoutuja osallistuu kun-

touttavaan työtoimintaan, mikä motivoi osallistumaan toimintaan ja mitä kuntoutuja ajattelee toiminnallaan saavuttavansa, mikä on kuntouttavasta työtoiminnasta saatu hyöty kuntoutujan kokemana sekä mitä taitoja ja osaamista kuntoutuja on saanut kuntouttavasta työtoiminnasta. Katsauksessa selvitettiin lisäksi kuntoutujan omia näkemyksiä siitä, miten ja missä hän aikoo toiminnan jälkeen jatkaa työtä tai opiskelua. Tulosten mukaan kuntouttava työtoiminta vahvistaa asiakkaan arjessa selviytymistä sekä säännöllistä päivärytmiä. Lisäksi työtoiminta auttaa asiakasta sopeutumaan sosiaaliseen ympäristöön, antaa tukea mielekkään työn tekemiseen, taloudellisen tilanteen paranemiseen sekä asiakkaan itsetunnon parantumiseen ja aktivoitumiseen. Osa kuntoutujista ei tiedä oman aktivointisuunnitelmansa sisältöä ja esiin tuli myös, että aktivoinnissa ohjaajat ovat uhkailleet ja painostaneet kuntoutujaa. Kuntoutujat ohjautuivat usein kuntouttavaan työtoimintaan jonkun ulkoisen tahon kautta, esimerkiksi työvoiman palvelukeskuksen. Jokunen hakeutui toimintaan myös omatoimisesti. Kuntoutujat toivoivat työllistyvänsä tai pääsevänsä koulutukseen. Lähellä eläkeikää olevat osallistujat toivoivat pääsevänsä eläkkeelle. (Sandelin 5, 2014.)

5. TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää Sastamalan Työteekissä olevan kuntoutujan kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta sekä selvittää, miten kuntouttava työtoiminta on vastannut kuntoutujan ammatillista osaamista eri työvalmennusosastoilla. Tavoitteena on lisäksi saada selville, miten kuntouttavan työtoiminnan tehtävät kehittävät ja tukevat kuntoutujan ammatillista osaamista. Tutkimuksesta saaduilla vastauksilla kuntouttavan työtoiminnan ohjaajat voivat kehittää tulevaisuudessa kuntouttavan työtoiminnan työnsisältöä kuntoutujan tarvelähtöiseksi.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset:

1. Miten ja millä tavalla kuntoutuja kuvailee kokemuksiaan kuntouttavasta työtoiminnasta?

2. Miten kuntoutuksen työtoiminnantehtävät kehittävät ja tukevat kuntoutujan ammatillista osaamistaan ja tulevaisuutta?

6. TUTKIMUKSEN METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

6.1 Tutkimusmenetelmä

Lähestymistavaltaan tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka pyrkii tulkitsemaan ja ymmärtämään ihmisten ainutlaatuisia ajatuksia, käyttäytymistä ja kokemuksia eri ympäristöissä. Valitsin kvalitatiivisen tutkimusmenetelmän, koska tutkimuksen tarkoituksena on saada kirjattua kuntoutujien kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja osaamisesta. Kvalitatiivinen lähestymistapa on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Tutkimusaineisto kerätään todellisissa tilanteissa, joissa asiakkaat ovat läsnä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152–155.)

Aineistonkeruun perusmenetelmänä käytin teemahaastattelua. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, joka sopii tilanteisiin, joissa tutkimuksen kohteena ovat haastateltavien subjektiiviset näkemykset, kokemukset aihealueesta ja tilanteesta. Haastattelu on suhteessa ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, jossa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Teemahaastattelulle on ominaista, että haastattelun aihepiirit eli tema-alueet ovat tiedossa, mutta laadittujen kysymysten tarkka muoto ja järjestys ovat avoimia. Haastattelun aihepiirit eli tema-alueet ovat kaikille haastateltaville samanlaiset. Toisin sanoen kaikkien tutkimukseen osallistuvien kanssa käydään samat teemat läpi. Tutkimuksessa nähdään ihminen subjektina eli yksilönä. Tutkittavalla on mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita, tapahtumia mahdollisimman vapaasti ja avoimesti. Tarvittaessa voidaan pyytää tarkemmin perusteluja esitetyille mielipiteille ja tehdä lisäkysymyksiä. (Hirsjärvi ym. 2004, 193–197.)

Tutkimukseni kohdistui kuntouttavassa työtoiminnassa oleviin kuntoutujiin. Kuntoutajat antavat oman tulkintansa kysytyistä asioista. Heidän asioille antamansa merkitykset ovat tutkimuksessani keskeisiä. Suurin painoarvo on myös sillä, että merkityk-

set rakentuvat vuorovaikutuksessa haastattelijan ja haastateltavan välillä. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan käyttämällä teemahaastattelun monipuolista menetelmää saadaan haastattelijan ja haastateltavan ääni kuulluksi eli asiakkaille merkittävät asiat esiin. Teema-alueet tulisi olla joustavia, että se moninainen rikkaus, joka tutkittavaan ilmiöön yleensä todellisuudessa sisältyy, paljastuisi myös mahdollisimman hyvin. (Hirsjärvi & Hurme, 2010, 48.) Tämän tutkimuksen teema-alueet ovat saaneet vaikutteita erilaisista kirjallisuuslähteistä ja tekijän omista pohdinnoista.

6.2 Aineistonkeruuprosessi

Saadessani tutkimusluvan Sastamalan sosiaali- ja perhetyön johtajalta tähän tutkimukseen, aloin tehdä yhteistyötä Sastamalan Työteekin kuntoutusvalmentajan kanssa. Kuntoutusvalmentaja myös toimi tutkimuksen yhteishenkilönä. Samalla hän myös tiedotti muulle henkilökunnalle tulevasta tutkimuksesta ja asiakkaiden osallistumisesta tutkimukseen. Tutkimushetkellä kuntouttavassa työtoiminnassa oli sata kuntoutujaa, joista arvottiin tähän tutkimukseen kahdeksan kuntoutujaa. Näin kaikilla kuntoutujilla oli yhtäläiset mahdollisuudet osallistua tutkimukseen. Osallistumisen edellytyksenä kuitenkin oli, että osallistujalla on jokin ammatillinen koulutus ja että tämä on kuntouttavassa työtoiminnassa mukana. Arvonnan jälkeen kävin esittäytymässä valituiksi tulleille henkilökohtaisesti. Kysyin myös samalla kuntoutujien suostumusta vapaaehtoiseen haastatteluun. Kaksi kuntoutujaa kieltäytyi osallistumasta haastatteluun, joten arvoin heidän tilalleen vielä kaksi uutta henkilöä. Kieltäytyjät kertoivat kieltäytymisensä syyksi, että osallistuminen tutkimukseen ei kiinnostanut heitä.

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää, että asiakkaat, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman kattavasti ja heillä on kokemusta tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2009,85). Periaatteena tulee olla, että haastateltava on antanut suostumuksensa asianmukaisen tiedon pohjalta. Tutkimuksen kohteena olevien haastateltavien tulee voida hyväksyä osallistumien tai kieltäytyä osallistumasta siihen sen tiedon varassa, joka koskee tutkimuksen luonnetta ja tarkoitusta. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 20.)

Ensimmäisellä tapaamisella kerroin haastateltaville lyhyesti tutkimuksestani ja sen tarkoituksesta. Tutkimukseen osallistujat saivat tiedon, että osallistuminen pohjautuu vapaaehtoisuuteen, luottamuksellisuuteen sekä tunnistamattomuuteen. Lisäksi kerroin, että tutkimuksen jälkeen tutkimusaineisto hävitetään asianmukaisesti. Suostumisen jälkeen sovimme suullisesti haastattelupäivän ja -paikan. Osallistujat antoivat suullisen suostumuksen haastatteluun tässä yhteydessä.

Haastattelut toteutin Sastamalan Työteekissä, jossa haastateltavat osallistuivat kuntouttavaan työtoimintaan. Haastatteluympäristönä olivat Työteekin henkilökunnan työhuoneet. Työhuoneissa oli mahdollista haastatella kenenkään häiritsemättä. Tein haastattelut kesä- ja elokuussa 2014. Ennen varsinaista haastattelun aloitusta kävimme vielä tutkimuksen suostumuslupalomakkeen läpi suullisesti. Tämän jälkeen pyysin osallistujalta vielä allekirjoituksen kirjalliseen haastattelulupaan (Liite 1). Haastattelut nauhoitettiin kasetille. Varsinaisen haastattelun aikana en tehnyt mitään muistiinpanoja. Yksi haastateltava ei suostunut haastattelun nauhoitukseen ja siksi tein käsin muistiinpanot tästä haastattelusta. Osallistuja perusteli, ettei halua puhua nauhalle. Itselleni kyseinen haastattelutilanne oli haasteellinen kokemus, joka jäi mieleen.

Haastattelijalta edellytetään tehtävänannossa pysymistä sekä asiallista käyttäytymistä haastattelutilanteessa. Tutkimuksen kannalta tärkeän tiedon saanti on etusijalla. Haastateltavan ei sovi olla utelias, vaan osoittaa, että on aidosti kiinnostunut, siitä mitä tekee. Keskustelun tulee olla luottamuksellista, vapautunutta ja puolueetonta. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 96–97.)

Haastattelin kahdeksaa kuntoutujaa, jotka olivat kuntouttavassa työtoiminnassa mukana. Haastateltavina oli neljä miestä ja neljä naista. Haastatteluun olin varannut 45 minuuttia jokaista haastateltavaa kohden. Tämä kerrottiin myös haastateltavalle tiedoksi suostumuksen yhteydessä. Haastattelu alkoi vapaamuotoisella keskustelulla, joka vei jännitystä sekä haastateltavalta että haastattelijalta. Yhden päivän aikana haastattelin kahta henkilöä. Haastatteluun osallistujat eivät olleet päivittäin läsnä kuntouttavassa työtoiminnassa kuutta tuntia, vaan osa oli vain muutamana päivänä viikossa ja osa oli mukana toiminnassa neljä tuntia päivässä. Kuntouttavassa työtoiminnassa oli kesäloma välillä. Tämä teki myös pienen tauon työni etenemiselle, kun

kuntoutujat olivat lomailemassa. Haastattelun nauhoitukset kuuntelin vielä paikan päällä varmuuden vuoksi läpi, varmistaakseni nauhoituksen onnistumisen. Mahdollisessa virhetilanteessa olisin voinut tarkistaa haastateltavan haastattelun asioita, jos nauhoitus ei olisi käytännössä toiminut. Yksi haastattelu kesti noin 30 minuuttia.

Haastattelutilanteissa syntyi luontevaa ja vapaata vuorovaikutusta haastattelijan ja haastateltavan välillä. Osa haastateltavista oli hyvinkin puheliaita, kun taas osa oli hiljaisia. Välillä keskustelut menivät hyvin yksityiskohtaisiksi ja laajenivat suunniteltujen teema-alueiden ulkopuolelle. Nauhurin läsnä olo ei aiheuttanut häiriötä haastattelu tilanteissa. Osalle asiakkaalle nauhuriin puhuminen oli uusi kokemus, mutta se onnistui hyvin. Teema haastattelun apukysymyksissä ilmeni toistoa eli kysymysten muotoilu ja sisältö olivat samantyyllisiä, mutta se ei häirinnyt haastateltavia (Liite 2).

Toistuvat kohdat ohitettiin, kun asiasta oli keskusteltu jo aikaisemmin. Välillä haastateltava toi asioita esiin hyvin kattavasti. Vastaus saattoi tulla jo seuraavaan kysymykseen. Haastateltavat kokivat haastattelun positiiviseksi kokemukseksi ja olivat tyytyväisiä siihen, että saivat tuoda omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan esille. Haastattelun aikana esiintyi ylimääräisiä ääniä: naurua, yskimistä ja köhimistä, mutta pohdinnassa näitä ei tässä tutkimuksessa analysoida, vaan ne jäävät maininnoiksi.

6.3 Aineiston analysointimenetelmä

Sisällön analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta asiasta kuvaus tiivistetyssä ja selkeässä muodossa kadottamatta sen sisällön tietoa. Laadullisessa analyysissa puhutaan yleensä induktiivisesta eli aineistolähtöisestä ja deduktiivisesta eli teorialähtöisestä sisällönanalyysista. Tämän opinnäytetyön tutkimusaineisto analysoinnissa on käytetty teoriaohjaavaa sisällönanalyysimenetelmää. Se pohjautuu johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin. Teorialähtöinen sisällönanalyysin lähtee analyysirungon muodostamisesta. Tämän sisälle muodostetaan aineistosta luokituksia ja poimitaan ne asiat, jotka kuuluvat luokituksiin. Analyysirungon ulkopuolelle jäävistä asioista muodostetaan uusia luokkia. Lopuksi empirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–108, 113.)

Tutkimusaineisto käsitellään kolmessa eri prosessissa. Ensin aineiston redusoidaan eli pelkistetään. Tavoitteena on, että tutkimusaineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennaiset asiat pois. Pelkistäminen voi olla myös tiedon tiivistämistä, pilkkomista. Tällöin aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Toinen prosessivaihe on aineiston klusterointi eli ryhmittely. Tällöin aineistosta nostetut alkuperäiset ilmaisut käydään tarkasti läpi ja aineistosta nostetaan samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Käsitteiden ryhmittely paloitellaan ala- ja yläluokkaan sekä yhdistetään pääluokkaan. Kolmas prosessi on aineiston abstrahointi eli käsitteellistäminen, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta keskeinen tieto ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Tutkimuksessa edetään alkuperäisistä tiedon käyttämistä kielellistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–110.)

Tutkimusaineistoni kuvasi kuntouttavaa työtoimintaa. Aineiston analyysin tarkoitus on luoda sanallinen ja selkeä kuvaus osallistuvien kokemuksista kuntouttavassa työtoiminnassa. Aineiston käsittely alkoi kerättyjen tutkimushaastattelujen kuuntelulla. Kuuntelin osan haastatteluista samana päivänä ja toiset seuraavana päivänä. Ensin kuuntelin pelkän haastattelun ja toisella kuuntelulla litteroin haastattelut sana sanalta eli erottelin olennaiset ilmaukset. Litteroinnissa muutin haastateltavan puheen sana- ja kirjaintarkasti kirjalliseksi versioksi. Litteroituja sivuja kertyi 25.

Ryhmittelin saadun aineiston tutkimuskysymysten teemojen (kuntoutujan taustatiedot, kuntoutujan kokemukset ja osaamiset sekä osallistujan tulevaisuuden näkymät) mukaan. Tämän jälkeen keräsin aineistosta tutkimuskysymysten kannalta merkitykselliset ilmaisut. Merkitsin teemahaastattelun avulla esitettyihin kysymyksiin vastanneet ilmaisut. Nämä ilmaisut ohjasivat tutkimustehtävän pelkistämistä, muuttamatta tai lisäämättä niiden asiasisältöä. Kokosin nämä keskeiset ilmaisut. Pelkistetyistä ilmauksista etsin samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia. Tämän jälkeen muodostin ilmaisuja yhdistämällä alaluokat ja yläluokat. Yläluokkien yhdistämisen jälkeen sain kuntouttavaan työtoimintaan kokoavan käsitteen muodostumaan. Tutkimuksen johtopäätöksissä pyrin ymmärtämään, mitä esitetyt asiakokonaisuudet tutkittaville merkitsevät. Tekijän tulisi pyrkiä näin ymmärtämään tutkittavia kaikissa vaiheissa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113–116.)

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetilla eli sillä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on pitääkin ja reliabiliteetilla eli tutkimustulosten toistettavuudella (Tuomi & Sarajärvi 2004, 136). Ihmistieteissä joudutaan pohtimaan eettisiä kysymyksiä tutkimuksen joka vaiheessa. Haastattelussa, jossa ollaan suorassa yhteydessä tutkittaviin, eettiset ongelmat ovat erityisen monitahoisia. Eettisesti tärkeämpiä periaatteita ovat tietoon perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. (Hirsjärvi & Hurme 2010, 19–20.)

Tutkimuksissa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta korostaa tekijän huolellinen selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tämä koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa on hyvä pohtia ihmistä ja hänen suhdettaan todellisuuteen. (Hirsjärvi, & Hurme 2010, Hirsjärvi ym. 2004, 217.) Tutkimusta arvioidaan kuitenkin kokonaisuutena, jolloin sen sisällön sisäinen johdonmukaisuus painottuu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135).

Haastattelutilanteissa en kyseenalaistanut haastateltavien vastauksia, vaan kerätty tieto perustuu osallistujien omiin kokemuksiin kuntouttavasta työtoiminnasta. Ainoastaan tutkimuksen pohdinnassa on tekijän omia näkemyksiä asiasta. Tutkimukseni luotettavuuden osoituksena on, että siinä tuodaan esiin asiakkailta kerättyjä suoria lainauksia eli litteroituja vastauksia kattavasti esiin mitään vastauksissa muutamatta. Tämän tutkimuksen prosessin kulku on kerrottu tässä tehtävässä asiakkaita kunnioittaen ja edetty siten, miten on kirjallisessa sopimuksessa sovittu.

Eettisen periaatteen perustana on, että tutkimuksen tekijä selvittää tutkimukseen osallistujille tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja mahdolliset riskit. Osallistuvilla on vapaaehtoinen suostumus tutkimukseen ja heillä on oikeus keskeyttää mukanaolonsa milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tutkimuksen tekijän on varmistettava osallistujalle, että tämä tiedostaa antaessaan suostumuksensa, mistä tutkimuksessa on kysymys. Saatujen tutkimustietojen tulee olla luottamuksellisia ja tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja ei luovuteta ulkopuolisille eikä tietoja käytetä muuhun tarkoitukseen. Osallistujien on jäätävä tunnistamattomiksi niin, että tutkimuksessa nimettömänä

esiintyminen taataan. Tutkimukseen osallistujilla on oikeus odottaa tutkijalta vastuuntuntoa. Tutkimuksen tekijän on pidättäydyttävä noudattamaan lupaamiaan sopimuksia, eikä tutkimuksen rehellisyyttä altisteta. Tutkimuksen tekijän on myös huolehdittava siitä, että tutkimuksen metodologiset menetelmät on tehty hyvin. Hyvää tutkimusta ohjaa tutkijan eettinen sitoutuneisuus. (Tuomi & Sajavaara 2009, 127–131.)

Tämän tutkimukseni osallistujat olivat vapaaehtoisia. Kerroin osallistujille jo ensitaapamisen yhteydessä tutkimuksen eettiset periaatteet ja tutkimuksen kulun. Työssäni mainitsen osallistujien taustatiedot, koska osallistujia oli vain kahdeksan ja näin ollen he saattaisivat olla tunnistettavissa. Osallistujien suostumuksella käytän osallistujien haastattelujen alkuperäisilmaisuja. Nämä ilmaisut kertovat osallistujan näkemyksen ja tuntemuksen asioihin. Tähän tutkimukseen osallistujien antamat haastattelut ovat kaikki hävitetty asianmukaisesti niin kuin on sovittu osallistujien kanssa.

7. TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset esitän asettamieni tutkimuskysymysten ja teemakysymysten mukaisesti. Ensimmäisessä teemassa käsittelen haastateltavien taustatietoja ja sitä, miten he päätyivät kuntouttavaan työtoimintaan. Toinen teema kertoo ja kuvaa kuntoutujan nykytilaa, kokemuksia ja ammatillista kehittymistä kuntouttavassa työtoiminnassa. Kolmas teema kertoo kuntoutujien työllistymisen, tulevaisuuden ja osaamisen näkymisistä.

7.1 Haastateltavien taustatiedot ja siirtyminen kuntouttavaan työtoimintaan

Haastateltavia oli kahdeksan. Haastateltavat olivat syntyneet vuosina 1968–1991. Haastateltavilla oli kaikilla ammatillinen koulutus. Koulutusalat olivat vaatetus-, puu-, puutarha-, auto-, laitoshuolto- ja kaupallinen ala. Toisilla oli taustalla pitkä työhistoria ja toisilla taas enimmäkseen kausiluonteisia työsuhteita. Haastateltavilla oli ollut myös aiemmin jaksoja kuntouttavassa työtoiminnassa. Jaksot olivat kestä-

neet kolmesta kuukaudesta vuoteen, osa oli toistamiseen kuntouttavassa työtoiminnassa ja osa oli myös ensikertalaisia. Haastateltavissa oli perheellisiä, yksinasuvia sekä parisuhteessa olevia. Osalla oli myös lastenlapsia. Vapaa-aika haastateltavilta kului omien harrastusten parissa, kuten esimerkiksi autoja korjaamalla, puutarhatöissä ja tekemällä erilaisia käsitöitä.

Kuntouttavaan työtoimintaan haastateltavat olivat päätyneet lähinnä työvoimakeskuksen välityksellä. Haastateltavilla oli taustalla työttömyyttä opiskeluiden jälkeen, tai he olivat joutuneet irtisanoutumaan jostain syystä edellisestä työstään. Monella ammattitutkinnon jälkeen ei ole ollut muuta vaihtoehtoa, kuin kuntouttava työtoiminta, joka on heille osoitettu.

Osalle haastatelluista kuntouttava työtoiminta oli ainoa vaihtoehto työttömäksi joutumisen ja kotiin jäämisen sijaan, kun muuta vaihtoehtoa ei ole nähtävissä. Nämä seuraukset näkyivät henkilön jaksamisessa ja sosiaaliset suhteet jäivät vähemmälle, mikäli tilanne oli jatkunut pitkään. Kotona olemisesta voi muodostua henkilölle raskas kokemus. Asian tekee vielä vaikeammaksi se, mikäli ei itse pysty pitämään yhteyttä kodin ulkopuoliseen elämään.

”...pakko saada jotain, sitten mä otin yhteyttä työvoimatoimistoon. Olisiko mahdollista jotain työkokeilupaiikkaa, haluaisin jotain. Sitten tuli puheeksi tämä Työteekki. Otin sen”
”Mä olin vuoden verran työttömänä ja sitten tänne mä tulin”
”Mut pistettiin 3kk työttömyyden jälkeen tänne”

Kuntouttava työtoiminta herättää monenlaisia ajatuksia kuntoutujalle, kun kuulee ensimmäistä kertaa, minne pitäisi mennä. Kuntoutuja on pitänyt kuntouttavaa työtoimintaa säilytyspaikkana. Muiden kokemukset saattavat olla hyvinkin negatiivisia, mutta parhainten sen tiedostaa, kun itse saa kokemuksen kautta tuntumaa toiminnasta. Työtoimintaan osallistujalle on tärkeää, että tiedostaa ja ottaa selville, kuka voisi auttaa arjessa selviytymisessä.

”...tulin sitten ihan työvoimatoimiston kautta ja jota ensin vähän ajattelin, tätä paikkaa on vähän musittu, mutta mä olen saanut ihan positiivisen palautteen täällä”

Kuntouttava työtoiminta nähdään myös vaihtoehtona, kun opiskeluun ei riitä halukkuutta ja muuta ammatillisesti ohjautuvaa paikkaa ei ole saatavilla. Kuntouttavassa työtoiminnassa annetaan kuntoutujalle tilaa pohtia ja miettiä erilaisia vaihtoehtoja, millaisia mahdollisuuksia hänelle on tarjolla. Työteekin tiloissa toimii myös eri palveluntuottajia (sosiaalityöntekijä, Kelan edustaja sekä terveydenhoitaja), joiden puoleen asiakas voi kääntyä erilaisissa ongelmatilanteissa.

”Se oli vaihtoehtona, kun en halunnut kouluun vielä mennä ja töitä ei riittänyt...sovittiin paremmaksi vaihtoehdoksi tulla työtoimintaan”

Yksi haastateltavista koki, että hänen oli osallistuttava toimintaan pitkän sairauslomansa jälkeen hieman pakotettuna. Hänen käytettävissä olevat toimeentulovaihtoehdot olivat vähissä. Hänelle kerrottiin, että mikäli hän ei ota tarjottua työtoimintapaikkaa vastaan, vaikuttaa se hänen tuleviin ansioihinsa.

”...kuin pakosta, kun niin sitten olisin mä ollut saikulla ja saanut vuoden sairaspäivärahaa. Tai olisin sossun elättämänä, tai sitten jos suostuin tänne tulemaan, niin sitten saan työmarkkinatukea. Ja että tää on kauhee paikka, mutta sitten kun tänne tuli, niin ei tää ollutkaan hirvee”

7.2 Kuntoutujan kokemuksia kuntouttavassa työtoiminnassa

Kuntoutujan kokemukset olivat sekä positiivisia että kielteisiä. Osa haastateltavista kuvaili kokemuksen osallistumisesta hyödyttömäksi. Vastauksissa esille keskeiseksi nousi, että kuntoutujan päivärytmi paranee ja hän saa sisältöä arkeensa. Varsinaisesti oman työkokemuksen karttumista ja ammatillista osaamisen lisääntymistä ei tunnistettu. Kuntoutujan oma arvostus omaa ammattiansa kohtaan tuli ilmi siinä, että henkilö arvosti omaa ammattitaitoaan eikä halunnut esimerkiksi alkaa palkatta siivoamaan, jos se ei vastannut hänen koulutustaan tai osaamistaan.

”Ei täällä olostä mitään hyötyä oo sillä tavalla, jos aattelee, että takaisin palaisin työelämään, en koe, että tästä on mitään hyötyä”

”On tärkeää, että on päivärytmiä ja sisältöä” ”Täällä ei tarvi hermoilla”

”Mua ei varsinaisesti ei kiinnosta, mitä mä sen näperrän, mä oon rahani tienannut, kun tulen ovesta sisälle”

”...kun mä oon ammattitutkinnon suorittanut, niin mä en halua mennä ilmaiseksi siivoon, kun mä tiedän, että mä osaan tehdä sen hyvin ja täältä ei saa kun sen ruokarahan”

”Varsinaisesti täältä ei tule työkokemusta, mutta pääsee kiinni tohon arkeen ja töihin. Tullaan tiettyyn aikaan ja lähdetään tiettyyn aikaan, ne ovat ne tarkat ajat ja niistä ei lipsuta ja perusajatus, mikä on työmaailmassa niin täällä tulee sellaista juu”

Haastateltavat korostivat, että työpajalla saa olla oma itsensä ja voi kysyä ohjaajalta samasta asiasta useamman kerran. Ihmiset oppivat asioita eri tavoin. Sillä miten asiat opetetaan ja ohjataan, on suuri merkitys oppimiseen. Turvallisuuden tunteella ja hyväksyvällä ilmapiirillä on keskeinen merkitys kuntoutujan suoriutumiseen työtehtävissään. Haastateltavat toivat myös esille, että kuntouttavassa työtoiminnassa kohdataan erilaisia ihmisiä päivittäin ja kaikkien kanssa tulisi tulla toimeen. Tämä pätee myös työelämässä, kaikkien kanssa tulisi pystyä tekemään töitä ja nähdä erilaisuus rikkautena.

”Saa kokemusta työelämästä ja tutustuu ihmisiin”

”Täällä ei ole mitään väljä kuinka monta kertaa kysyy samaa asiaa”

Kuntouttavan työtoiminnan haastatellut kokivat tulleen kuulluksi. Haastateltavat olivat pystyneet ainakin osin vaikuttamaan oman työnsä sisältöön. He valitsivat työpajat oman kiinnostuksen ja mahdollisen oman osaamisen mukaan. Työpajatoiminnan tavoitteena onkin, että asiakkaalle herää omia ajatuksia työn sisällöstä ja osaamisesta. Toiminnan tulisi johtaa oman ammatin valintaan.

”Me saadaan aika vapaasti, mitä me halutaan tehdä tuolla pajalla toivottu että saa pyytää, mitä itte tekee”

”Ylipäätään pääsee tekemään kaikkea, mitä saa käsillä tehdä ja vähän käyttää omaa luovuutta, ettei ole ihan täysin ohjattua vaan vähän niin kuin soveltaa sitä omaa ja saa käyttää omaa luovuutta”

” kuunnellaan, niitä toiveita voi vaihtaa pajoja jos haluaa ja on tärkeää, että saa kokeilla niitä muitakin juttuja....”

Haastateltavat kokevat kuntouttavan työtoiminnan olevan heille työpaikka, jossa he ovat työssä. Työpaja ympäristönä opettaa henkilölle työelämänsäantöjä.

”Koen itseni työntekijäksi, koska mulla ei ole kuntoutuksen tarvetta”

”Minusta on työntekijäksi, en ole ikinä nähnyt itseäni kuntouttavassa työtoiminnassa vaan olen ollut aina töissä”

”Tuntuu ihan työntekijältä, ei saa istua. Meille väitetään, että ollaan töissä. Ollaan me, vaan tehdään töitä täällä”

”Koen itseni kuntoutujaksi me olemme kuntoutuspuolella ja pidetään taukoja niin ei kaikki tekee omaan tahtiin ja se on tosi kivaa ei ole semmoista negatiivista tunnetta”

Kuntoutujan aloittaessa kuntouttavassa työtoiminnassa laaditaan hänelle kirjallinen suunnitelma, jonka tavoitteena on parantaa henkilön työllistymisedellytyksiä ja arjenhallintaa. Tämä suunnitelma laaditaan yhdessä Työ- ja elinkeinotoimiston sekä kunnan sosiaalihuollon eri viranhaltijoiden kanssa. Haasteltavilla oli erilaisia käsityksiä omista tavoitteistaan, eikä heillä ollut välttämättä tietoa siitä, onko tavoitteet päivitetty ja mitä suunnitelmat sisälsivät. Haastateltavat eivät välttämättä olleet tietoisia siitä, mitä omaan aktivointisuunnitelmaan oli kirjoitettu.

”Kuntoutuksen tavoitteista on aina puhuttu silloin kun sopimusta on jatkettu sopimuksen yhteydessä”

”Kyllä mulle jonkun näköinen aktiivisuunnitelma on tehty, mutta nyt ei ole mitään muistikuvaa onko se päivitetty”

”Aktivointisuunnitelmia tehty, mutta niistä ei ole....hyötyä”

”Tavoitteena on pysyä arjen rytmissä mukana ja se on tärkeää, etten jää kotiin makaamaan ja kalenterissa on merkintä, että pitää lähteä jonnekin tai muuten sitä vaan lusii semmoiseen”

Kuntouttava työtoiminta mahdollistaa positiivisen näkemyksen työn tekemisestä ja suuntaa ajatuksen tulevaa työelämää kohden. Työt nähdään positiivisena haasteena ja niistä suoriudutaan. Työtä voi tehdä monella eri tavalla ja oppia uusia työmenetelmiä. Onnistumisen kokemukset lisäävät henkilön aktiivisuutta ja motivaatiota työn tekemiseen. Näitä kokemuksia tulisi sisältyä enemmän kuntoutujan päivään.

”Aamulla kiva työ odottaa ja ei ole yhtään samanlaista työpäivää ja erityötehtävät ja samaa työtä tehdään eri tavalla”

”Koen tämän hyödyllisenä ja hyvänä, meillä on hyvä porukka”

7.3 Kuntoutujan kokemukset osaamisen vahvistumisesta

Kuntouttavassa työtoiminnassa haastateltavien oma osaaminen ei selkeästi näytä vahvistuneen kuntoutuksen aikana. Kuntouttavasta työtoiminnasta ei välttämättä löydy kuntoutujalle hänelle aikaisempaa työtä tai koulutusta vastaavaa työtä. Tällöin henkilön on mukauduttava siihen työpajan toimintaan, mitä on tarjolla. Toisille tämä vaikuttaa motivaatioon työn tekemiseen.

”Työteekin työt on kaukana omasta työstäni”

”Aina oppii uutta ainakin tekotapa mikä on se helpompi tapa siihen tehtävään”

”...että joillakin on motivaatiopula, ettei innostu mistään, että se koettaisi kysyä, mitä he haluavat”

”Osaamiseni ei ole lisääntynyt, mutta luottamus omiin kykyihin on lisääntynyt ja tullut uskallusta, että uskaltaa lähteä kokeilemaan lähemmin, jotain uutta”

”Jos tätä kautta pääsisi harjoittelee. Mä en mieli vielä töihin menoa”

Kuntouttava työtoiminta mahdollistaa uudet positiiviset kokemukset. Onnistumisen kokemukset vahvistavat osaamista, ja positiivisten kokemusten kautta kuntoutuja voi luottaa tulevaisuuteen sekä omiin kykyihinsä.

”...että tule sitä aktiivisuutta itelle ja saa positiivista palautetta ja täällä saa niitä onnistumisen kokemuksia ja saa sitä positiivista palautetta ja voisni pystyä johonkin ja tavallaan uskaltaa lähteä liikkeelle”

”mietin kaiken näköisiä opiskelumahdollisuuksia... mä lähdän jonnekin työkokeiluun... tällä lailla, että näkisin, että onko se ala sitä omaa, ettei lähtisi hakee amk:n opiskelee, ettei ole mitään kosketusta siihen alaa”

”Osaamiseni ei ole lisääntynyt, mutta luottamus omiin kykyihin on lisääntynyt ja tullut uskallusta, että uskaltaa lähteä kokeilee lähemmin”

7.4 Kuntoutujan tulevaisuuden suunnitelmista

Kuntoutujilla oli hyvin valmiita suunnitelmia työpajatoiminnan jälkeen ja jatkokoulukoulu kohti tulevaa työelämää tai koulutusta. Kuntouttava työtoiminta on yksi osavai-

he elämässä. Siitä kuntoutujan tulee jatkaa eteenpäin. Työpajatoiminnan asiantuntijoiden ohjaus tukee kuntoutujaa hänen omia tavoitteitansa kohden.

”...tutkinnon loppuun suorittamista aikuispuolella....”

” Työelämään haluan, että ei ole siinä mitään epäilystäkään kun saan itteni siihen kuntoon”

”... tekee jotain se on työnantajan silmissä positiivista mä teen, jotain sen sijaan että olen vaan kotona, että pysyy aktiivisena ja tällä lailla ja mahdollisesti pääsee kehittämään osaamistaan”

8. POHDINTA

Tutkimukseni aihevalintaan vaikutti paljon se, että olin Sastamalan Työteekissä suorittamassa osaa kuntoutuksenohjaajan harjoittelusta. Tutustuin Työteekin kuntoutujiin ja heidän taustoihin sekä kuuntelin heidän elämäntarinoitaan. Jäin kuitenkin pohtimaan näiden kuntoutujien ammatillista kehittymistä ja osaamisen kehittymistä kuntouttavassa työtoiminnassa. Pohdin miltä henkilöistä tuntui, kun oli siirryttävä kuntouttavaan työtoimintaan, vaikka osalla oli taustalla ammatillinen koulutus tai tutkinto. Toisilla oli myös useampi vuosi työkokemusta hankittuna.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Sastamalan Työteekissä olevien asiakkaiden saamia kokemuksia. Tavoitteena oli lisäksi, miten Työteekin toimintaan osallistuvat ovat ammatillisesti kehittyneet kuntouttavassa työtoiminnassa. Tavoitteenani oli hankkia kuntoutujien omia näkemyksiä työtoiminnan sisällöstä ja sen mahdollisista vaikutuksista heihin itseensä. Haastattelututkimus sopi hyvin aineiston hankkimisen metodiksi. Analyysissa tuli olla erittäin varovainen, sillä haastateltujen henkilöllisyys ei saanut tulla esiin.

Tutkijan arkipäivän etiikkakirjassa pohditaan monesta näkökulmasta tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Tutkimuksen tekijällä on monia lakisäätteisiä velvollisuuksia varsinkin, kun tutkimuskohteena ovat ihmiset. Tutkimuksen tekijän velvollisuudet liittyvät esimerkiksi asianmukaiseen vaitioloon ja tiedottamiseen. Näiden lisäksi tutkijalla on kirjoittamattomia velvollisuuksia osana tutkimusyhteisöä. Hänellä on velvollisuus noudattaa eettistä rehellisyyttä, huolellisuutta saattaessaan tutkimuksensa

loppuun ja toimia näiden rajojen ja sääntöjen sisällä säilyttääkseen asemansa osana yhteisöä. (Clarkeburn & Mustajoki 2007,81.) Eettisille kysymyksille on luonteenomaista se, että niihin ei välttämättä ole selkeitä ja yksiselitteisiä vastauksia. Useammassa tilanteissa itse kysymystä on vaikea muodostaa ja se voi muuttua pohdinnan aikana. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 22.)

Tutkimustulosten mukaan suurin osa kuntoutujista oli tullut kuntouttavaan työtoimintaan jonkun viranhaltijan suosituksesta ja sen hetkisen elämäntilanteensa johdosta. Kuntoutuja oli joutunut työttömäksi tai hänelle ei ollut löytynyt työ- tai koulutuspaikkaa. Kaikilla kuntoutujilla oli ammatillinen koulutus hankittuna. He olivat joutuneet asioimaan Työ- ja elinkeinotoimistossa, josta heidät ohjattiin kuntouttavaan työtoimintaan. Esille tuli myös, että kuntoutajat olivat itse ottaneet selville kuntouttavasta työpajatoiminnasta. Kuntoutajat olivat hyvin tyytyväisiä, kun pääsivät osallistumaan kuntouttavaan työtoimintaan ja sitä kautta pääsivät säännölliseen arkirutiiniin kiinni. Tämä osoittaa, että asiakkaat miettivät tulevaisuuttaan ja sijoittumistaan sekä suhdettaan vallitsevaan yhteiskuntaan. Kuntoutajat eivät toisin sanoen jää kotiin odottelemaan, että heidät haetaan kotoa. He eivät anna periksi tai luovuta helposti. Tällainen ajattelu vaatii tietynlaista kypsyyttä ja aktiivisuutta.

Haastateltavat eivät kokeneet kehittyneensä ammatillisesti. Haastateltavien vastauksissa painottui arjenhallinta, säännöllinen päivärhythmi ja elämänsisältö. He toivat esille, ettei heille ole laadittu tavoitteita tälle työpajajaksolle tai ne ovat jääneet tavoitteiksi aktivointisuunnitelmaan. Kuntouttavan työtoiminnan tarjoamat työt koettiin myös liian yksinkertaisiksi. Työssä ei ollut riittävästi haasteita. Tämä laskee työmotivaatiota, sekä lisää haluttomuutta ja välinpitämättömyyttä annettua työtä kohtaan. Toisilla oli koulutuksen päättymisestä kulunut jo useampi vuosi, toisilla vähemmän. On selvää, että moni tutkimukseen osallistuneista haluaisi tehdä koulutusta vastaavaa työtä, jossa myös olisi tarjolla haastetta ja jossa pystyisi hyödyntämään opittua tietoa käytännössä. Mikäli työn sisältö pysyy työpajalla koko ajan samana, se laskee työmotivaatiota annetuissa työtehtävissä.

Kaikilla tutkimukseen osallistujat ajattelivat tulevaisuudestaan positiivisesti. Kaikki henkilöt kertoivat haluavansa uuden työpaikan tai koulutuspaikan. Kun kuntoutajat saavat perusasiat elämässä järjestykseen ja arjenhallinnan sujumaan, niin he jaksavat

myös pitää yllä toivoa ja suunnitella parempaa huomista. Yksi osallistuja oli esimerkiksi pohtinut oman yrityksen perustamista.

Tutkimukseni perusteella kuntouttavalla työtoiminnalla on osallistujalleen suuri merkitys. Kuntouttavan työtoiminnan vaikutukset tulee nähdä laajana kokonaisuutena. Kuntouttava työtoiminta on antanut ja lisännyt sosiaalista kanssakäymistä sekä tuonut esimerkiksi liikunnallista sisältöä elämään. Haastatteluissa myös asiakkaat korostivat ohjaajien roolia. Ohjaajan tulisi pystyä lisäämään ammatillisesti kuntoutujan aktiivisuutta ja löytämään tämän vahvuudet sekä lisäämään henkilön onnistumisen kokemuksia. Haastateltavat myös mainitsivat, että työpajalla tehdystä työstä saatu rahallinen korvaus saisi olla korkeampi. Näin henkilöt motivoituisivat paremmin tekemään annettuja tehtäviä. Tutkimusvastauksissa tuli esiin, että työpajalla tehdystä työstä on maksettava enemmän.

Kuntoutuksessa painotetaan asiakkaan oikeutta työhön. Kaikki kuntoutuksen asiakkaat eivät kuitenkaan koe työtä oikeutena, vaan välillä se nähdään pakkona tai ylivoimaisena kärsimyksenä, johon pitää henkilökohtaisen toimeentulon vuoksi osallistua. (Järvikoski & Härkäpää, 2011, 29.) Myös tutkimuksessani tuli esiin, että kuntouttava työtoiminta nähdään pakkona. Kieltäytymisen seurauksena henkilö menettää oikeudet saamiinsa tukiin. Henkilön joutuessa työttömäksi syitä helposti haetaan yhteiskunnasta. Kuntoutuja saattaa ajatella, että hänellä on oikeus olla ja elää yhteiskunnan varoin. Kuntoutuja ei välttämättä koe työtä velvollisuutena, vaan pakkona.

Sosiaalinen kuntoutus on voimassa keväällä 2015 lakisääteisenä. Lain mukaan viranhaltijoiden on järjestettävä kuntoutujan asioita ja kehitettävä kuntouttavaa työtoimintaa. Sosiaalinen kuntoutus on laaja kokonaisuus. Kuntouttavassa työtoiminnassa pyritään aktivointisuunnitelmaan asetettujen tavoitteiden mukaiseen seurantaan ja toimintaan. Kuntouttavassa työtoiminnassa on hyvät mahdollisuudet päästä elämän arkeen kiinni. Toiminnan eri asiantuntijat vahvistavat kuntoutujan suoriutumista eteenpäin.

Sandellin (Sandelin 2014) tuo omassa tutkimuksessaan hyvin esille kuntouttavassa olevien asiakkaiden kokemuksia työtoiminnassa. Oman tutkimukseni vastaukset olivat hyvin samankaltaisia Sandelinin tutkimuksen vastauksien kanssa. Myös saman-

laisia painotuksia on löydettävissä. Molemmissa tutkimuksessa asiakkaat toivoivat kuntouttavassa työtoiminnassa mielekästä sisältöä arkeen ja päivärytmiin, työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä sekä työelämään siirtymisen valmistelua. Asiakkaat olivat kuitenkin kokonaisuudessaan tyytyväisiä omasta osallisuudestaan kuntouttavassa työtoiminnassa. Omassa tutkimuksessani asiakkaat korostivat, että työpajassa arkeen tulee rytmi, itsetunto nousee ja muutenkin aktivoituu.

Sandelin 2014 tuo esille omassa kirjallisuuskatsauksessaan, että kuntouttavassa työtoiminnassa saa olla omana itsenään. Ammatillinen osaaminen tuotiin myös esille, että työtehtävät koetaan vastaavan raskaustasoltaan omaa toimintakykyä. Toiminnassa ei tarvitse yltää täydellisiin suorituksiin. (Sandelin 2014). Myös omassa tutkimuksessani henkilöt kertoivat, että haluaisivat tehdä oikeita töitä. Oikeissa töissä säilyy mielekkyys, oma osaaminen kehittyy ja oppii lisäksi uusia asioita. Kuntoutujille tarjottavat työt tulisi olla riittävän vaativia, haasteellisia ja vaihtelevia.

Kuntouttava työtoiminta näyttäisi mahdollistavan positiivisen ajattelun. Vahvistunut itsetunto auttaa vahvistamaan luottamusta omiin kykyihin ja osaamiseen. Arjenhallinta taidot ovat yhtä tärkeitä kuin ammatillinen osaaminen ja kouluttautuminen. Sandelin kirjoittaa kirjakatselmuksessaan, että aktivoitumisella ei tarkoiteta viranomaislähtöistä aktivointia vaan asiakkaan kokemaa itsetunnon vahvistusta ja toimintakyvyn lisäämistä. (Sandellin 2014.) Omassa tutkimuksessani asiakkaat toivat esille, että kuntouttavassa työtoiminnassa saa onnistumisen kokemuksia, jotka vievät eteenpäin.

Lehikoisen ja Tuomisen tutkimuksesta käy esiin, että kuntouttava työtoiminta mahdollistaa sosiaalisen kuntoutuksen kautta kuntoutujan elämänhallintaa ja arkielämäntaitoja. Nämä ovat edellytyksenä riittävälle toimintakyvylle lähteä vahvistamaan ammatillista osaamista ja työelämävalmiuksia. Lehikoisen ja Tuomisen tutkimustuloksissa myös korostui asiakkaan kohtaamisen merkitys. Kuntoutuja kokee, että häntä arvostetaan ja kunnioitetaan ihmisenä itsenään ja pidetään asiantuntijana omassa asiassaan. Kuntoutujaa tulee kuunnella, kun hänelle yhdessä laaditaan tulevaisuutta moniammatillisessa työryhmässä. Tällä on eteenpäin vievä vaikutus kuntoutujan kuntoutusprosessissa. (Lehikoinen & Tuomisto 2014, 61-63.)

Opinnäytetyöni tutkimusprosessin olen nähnyt hyvin haastavaksi prosessiksi. Opinnäytetyön tehtyäni tiedän, mitä kuntouttava työtoiminta on käytännössä ja miten sitä toteutetaan ja ketkä siellä käyvät. Olen lisäksi selvillä, mitkä ovat kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet, miten sinne hakeudutaan ja miten lähdetään työstämään kuntoutujan omaa ammatillista osaamista sekä hänen omia vahvuuksia.

Jatkotutkimusaiheena voisi tehdä vastaavan kysely niille asiakkaille, jotka ovat työkokeilussa tai niille, jotka ovat Kelan kautta menneet työkokeiluun esimerkiksi kunnan palveluihin tai eri yrityksiin. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten osallistujat ovat ammatillisesti kehittyneet ja miten pystyneet hyödyntämään aikaisempaa koulutustaan. Samoin voisi tutkia, onko näiden asiakkaiden mielipiteitä kuunneltu ja huomioitu niin, että asiakas on tullut ymmärretyksi.

” ...mutta aamulla kiva työ odottaa...”

9. YHTEENVETO

Kuntouttava työtoiminta on hyvin mielenkiintoinen aihe, sitä kuvaa jo lukuisat omaani edeltävät opinnäytetyöt. Aiheesta löytyy paljon tutkittavaa. Lähdemateriaalia ja kirjallisuutta löytyy hyvin.

Kuntouttavaa työtoimintaa tulisi laajentaa niin, että odotukset vastaisivat asiakkaiden tarpeisiin. Henkilön saama rahallinen korvaus saadusta työstä ei aina yksin riitä motivoimaan henkilöä riittävään tehokkaaseen suoritukseen. Toiminnassa tulee olla sisältöä, haastetta, arvostusta ja antaa valmiuksia asiakkaiden elämän ja arjenhallintaan.

Kuntoutuja on aina oman elämänsä ja valitsemansa elämäntavan asiantuntija. Hän kuitenkin tekee itse omat päätöksensä ja valintansa. Työpajatoiminnassa moni joutuu tekemään työtä, joka ei kiinnosta tai motivoi. Tämä luo haasteen ohjaajille, sillä kuntoutuja on saatava pysymään siinä työpajapisteessä, mihin hän on ohjattu henkilö-

kohtaisessa aktivointisuunnitelmassaan. Tavoitteet on laadittu henkilön saavutettaviksi kohti elämän uusia haasteita työllistymistä varten.

Kuntoutuspalvelujen ja kuntoutusmenetelmien on uusiuduttava yhteiskunnan tarpeiden mukana. Kuntoutus tulee painottumaan yhä enemmän ihmisten lähiympäristöön. Kuntoutuksessa tulee myös lisääntymään entistä enemmän sosiaaliset ja psykososiaaliset korostukset. Mielensterveysongelmaisten, päihdeongelmaisten ja asiakkaiden ongelmat ovat yleensä hyvin monisyisiä ja keinot heidän auttamisekseen ja kuntouttamikseen haasteellisia. Maahanmuuttajat ovat monessa palvelujärjestelmässä, kuten myös kuntoutuksessa, uusi ja suuri asiakasryhmä. (Rissanen, 2008. ym. 50.) Nähtäväksi jää, miten uudistettua lakia pystytään soveltamaan kunnissa ja vastaamaan nykyisten ja tulevien asiakkaiden tarpeisiin ja haasteisiin sosiaalisen kuntoutuksen osalta tulevaisuudessa.

”Jollet tiedä mihin olet menossa, voit päätyä mihin tahansa” Joogi Berra

LÄHTEET

Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tallinna Raamatutrukikoda, Tallinna 2007.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Painopaikka: Tallinna Raamatutrukikoda 2010.

Hirsjärvi, S., Remes, P. Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10., osin uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. 5., uudistettu painos. Helsinki: WSOY pro Oy.

Karjalainen, V. & Karjalainen, J. 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa. Arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Raportti 46/2011. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. JUVenes Print- Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere 2011

Koivisto, U. 2010. Työpajatoiminnan vaikutukset nuoren elämänhallintaan, työllistymiseen, ja ammatilliseen kuntoutumiseen. Rannikkopajoilla. Kymenlaakson Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma / sosiaalinen kuntoutus Opinnäyte-työ 2010

Kuntoutusselonteko 2002. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisuja 2002:6.

Kuntoutusportti. Sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 12.01.2015

http://kuntoutusportti.fi/portal/fi/kuntoutus/kuntoutusjärjestelmä/sosiaalinen_kunt...

L.2.3.2001/189. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. Säädos säädöstiedotepankki Finlexin sivuilla. Viitattu 06.07.2014

<http://www.finlex.fi/ltöainsäädäntö/ajantasa/2001/20010189>.

L. 17.9.1982/710.Sosiaalihuoltolaki. Säädos säädöstietopankki. Finlexin sivuilla. Viitattu 10.11.2014

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>

L.30.12.2014/1301.Sosiaalihuoltolaki.Säädos säädöstietopankki. Finlexin sivuilla. Viitattu 10.01.2015

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>.

Lehikoinen, L. & Tuomisto, A-M. 2013. En ole objekti- Olen subjekti. Kuntoutujan ääni kuntoutuvassa työtoiminnassa työpajalla. Opinnäytetyö. Joulukuu. Kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelma Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala. 2013. Jyväskylän ammattikorkeakoulu,

Pihl, A. Pro gradu – tutkielma. Helmikuu 2012.Kuntouttava työtoiminta voimaantumisen katalyyttinä. Sosiaalityö Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto Helmikuu 2012. Viitattu 12.12.2014

Rissanen, P., Kallanranta, T. & Suikkanen, A. 2008. Kuntoutus. Duodecim.2.painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Sandelin, I. 2014/8. Kuntouttava työtoiminta asiakkaiden kokemana. Kirjallisuuskatsaus asiakkaiden toiminnalle antamista merkityksistä. Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy Tampere

Sastamalan kaupunki. [www-sivut](http://www.sastamalan.fi). Viitattu 22.03.2015.
http://www.sastamalan.fi/sivu.tmpl?sivu_id=8667

Sosiaali- ja Terveysministeriön, 2013. Osatyökykyiset työssä-ohjelma. Osatyökykyisten työllistymistä edistävien säädösmuutostarpeiden ja palvelujen arviointi. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:37. Viitattu 20.03.2015.
http://www.stm.fi/julkaisut/nayta/-/_julkaisu/1870026

Sosiaali- ja Terveysministeriön Tiedote 231/2014. Viitattu 21.02.2015.
<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1894365>

Sosiaali-ja Terveysministeriön, Kuntainfo 9 /2014. Viitattu
20.02.2015.<http://www.stm.fi/tiedotteet/kuntainfot/kuntainfo/-/view/1900001>

Tuomi,J. & Sarajärvi,A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Painopaikka: Livonia Print Latvia,2009.

Työllisyysportti www-sivut. Viitattu 12.09.2014. <http://www.työllisyysportti.fi>

Työpajatieto www-sivut. Viitattu 06.09.2014. <http://.työpajatieto.fi/työpajatieto>,

HAASTATTELULUPA

LIITE1

Satakunnan ammattikorkeakoulussa kuntoutuksenohjaaja opiskelija Päivi Aarinen tekee opinnäytetyöhön liittyvän tutkimuksen Sastamalan Työteekissä. Aihe on Työpaja kuntoutuksen kautta kohti uusia elämän haasteita. Tavoitteen on selvittää, miten kuntouttavan työtoiminnan tehtävät kehittävät ja tukevat kuntoutujan ammatillista osaamistaan. Työteekin asiakkaana minua on kysytty osallistumaan opinnäytetyön teemahaastatteluun. Suostun haastatteluun ja siihen, että haastatteluni nauhoitetaan. Tiedän, että osallistuminen on vapaaehtoista ja minulla on oikeus kieltäytyä siitä milloin tahansa syystä ilmoittamatta. Olen ymmärtänyt haastattelun luottamuksellisuuden ja sen, että henkilötietojani ei käytetä opinnäytetyön missään vaiheessa. Annan suostumuksen käyttää opinnäytetyössä suoria lainauksia puheestani, mutta siinä ei tule olemaan mitään sellaisia tietoja, mistä olisin asiakkaana tunnistettavissa. Tutkimusaineisto hävitetään tutkimuksen valmistettua.

SASTAMALASSA 02.07.2014

Suostun osallistumaan tutkimukseen

Olen varannut sinulle haastatteluajan, päivän ja klo

Työteekin toimistohuoneessa

TAPAAMISIIN!

Päivi Aarinen

Opinnäytetyöntekijä Päivi Aarinen

LIITE 2

Teemahaastattelussa käytetyt apukysymykset, aihealueineen:

1. Taustatiedot kuntoutujasta: (ikä, sukupuoli, koulutus-historia, ammatti, asuminen, vapaa-aika, perhetausta)
  2. Miten kuntoutuja kuvailee kokemuksiaan, kehittymistään, osaamistaan kuntouttavassa työtoiminnassa
  3. Kuntoutujan tulevaisuuden näkymät
- Millainen on aikaisempi työkokemuksesi ja koulutuksesi?
 Miten päädyit kuntouttavaan työtoimintaan?
 Milloin olet aloittanut työtoiminnassa?
 Oletko ennen ollut työtoiminnassa?
 Onko sinulle laadittu aktivointisuunnitelma? Mitä se pitää sisällään?
 Oletko itse saanut vaikuttaa mihin pajatyöskentelyyn osallistut kuntouttavassa työtoiminnassa?
 Mikä työtoiminnan liittyvissä työtehtävissä on ollut kiinnostavaa, motivoivaa?
 Onko sinua kannustettu/rohkaistu osallistumaan kaikkiin työpajan töihin?
 Miten itse kehittäisit työtoiminnan sisältöjä?
 Minkälaista työtä itse tekisit mieluummin Työteekissä?
 Koetko, että työtoiminnalla on merkitystä sinun työpolullesi, mikäli on, kerro lisää
 Mikä asia työtoiminnassa koet vievän eniten omaa työllistymistäsi eteenpäin?
 Onko kanssasi keskusteltu työsi tavoitteistasi kuntoutuksen aikana/edetessä?
 Onko mielestäsi kuntouttavalla työtoiminnalla, jokin tavoite sinulle, niin mikä?
 Koetko onnistuneesi työtoiminnassa, jollet. Mikä on estänyt?
 Koetko itsesi kuntoutujaksi vai työntekijäksi Työteekissä?
 Kuvaile itseäsi minkälainen ammattilainen olet? Mitkä ovat vahvuutesi? Mitä osaat hyvin?
 Kerro minkälaista osaamistasi sinulla on kertynyt?
 Onko Työteekissä jotain, mikä ei motivoi/kiinnosta?
 Miten työtoiminnan työt liittyvät aikaisempiin työtehtäviisi tai osaamiseesi?
 Oletko voinut käyttää aikaisempaa ammatillista osaamistasi työtoimintatehtävissä, jos olet kerro lisää
 Oletko miettinyt muita erilaisia ammatillisia vaihtoehtoja harkittavaksi?
 Miten ja millä tavalla kuntoutuksen työtoiminta on tukenut ammatillista kehittymistäsi
 Miten sinun ammatillinen osaamisesi on vahvistunut työtoiminnassa
 Minkälaista ammatillista ohjausta olet työtoiminnan aikana saanut tai jos et ole kerro siitä lisää
 Mikä on sinun työtehtäväsi Työteekissä?
 Minkälaista tulevaisuutta haluaisit työurallesi? Mitkä on sinun tulevaisuuden näkymät työillesi? Mitä haluaisit tehdä ja missä?
 Minkälaista tietoa ja ammatillista tuntumaa tämä Työteekissä oleminen on sinulle kartuttanut